

ASPECTE DE FORMARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE LINGVISTICĂ PRIN STUDIUL INTEGRAT AL DISCIPLINEI LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Valentina CIOBANU, dr., conf. univ.

Summary

The article deals with linguistic communication competence training with primary school students through the integrated study of Romanian language and literature. Knowing paradigms for parts of speech and amending the rules of agreement for words will help students communicate correctly in terms of language.

In order to remove difficulties in learning concepts morphologically detected by students in primary schools, teachers must know some theoretical and methodological issues concerning the teaching-learning-assessment of grammatical concepts based on selected literary text and be able to apply those teaching strategies to help students correctly use various grammatical forms in both oral communication, as well as, in writing.

În scopul asigurării calității procesului didactic în treapta primară, considerăm că una din problemele de bază este formarea competenței de comunicare lingvistică prin studiul integrat al disciplinei Limba și literatura română.

Reforma curriculară în Republica Moldova „se fundamentează pe o nouă abordare în pedagogie, numită pedagogia competențelor, și de promovarea unei didactici funcționale, care vizează formarea la elevi a unui sistem de competențe necesare acestora pentru continuarea studiilor și în viață, avînd menirea să asigure o integrare socială cât mai bună”[3, p.8].

„Competența de comunicare lingvistică este competența care îi permite unei persoane să acționeze, utilizînd cu precădere mijloacele lingvistice”[1, p.15].

Modelul comunicativ-funcțional al educației lingvistice și literar-artistice îi prescrie învățătorului „ce trebuie să urmărească în demersul didactic vs. de cunoștințele lingvistice și cele de teorie literară” [2, p.22].

Referindu-ne la formarea competenței de comunicare lingvistică la elevii din treapta primară prin studiul integrat al disciplinei Limba și literatura română, vom menționa că toate conceptele gramaticale se însușesc numai în baza textului literar. Cadrele didactice care activează în domeniul învățămîntului primar vor reuși să formeze aceste competențe la elevi, numai în cazul cînd vor avea o pregătire lingvistică la cel mai înalt nivel, reușind să integreze conținuturile gramaticale cu cele literar-artistice în baza textului literar/nonliterar.

Preocupîndu-ne de această problemă, menționăm că structura *competenței lingvistice* este foarte complexă, deoarece ea include: *competența fonologică,*

competența lexicală, competența ortografică, competența ortoepică și competența gramaticală.

Din punctul nostru de vedere toate aceste componente sînt importante în formarea competenței de comunicare lingvistică la elevii din treapta primară.

Formarea *competenței fonologice* începe din clasa I, cînd elevii cunosc noțiunile de *sunet, silabă, cuvînt*, le recunosc în vorbire și le izolează prin metoda *fonetică, analitico-sintetică*. *Competența fonologică* vizează capacitatea de pronunțare și de intonație corectă a *sunetelor, grupurilor de sunete, și cuvintelor*.

Trebuie menționat că nu toți elevii din clasele primare au formată *competența fonologică*. Foarte frecvent se constată la elevii din clasa I defecte sau tulburări de vorbire ca: *dislalia, rinolalia, bîlbîiala, tulburări de ritm al vorbirii* etc.

Învățătorul claselor primare trebuie să urmărească continuu, în cadrul lecțiilor de Limbă și literatură română, dacă elevii pronunță corect *sunetele, grupurile de sunete, silabele și cuvintele*. În scopul dezvoltării auzului fonematic și a pronunțării corecte a sunetelor, trebuie să realizăm cu elevii *exerciții și jocuri didactice* de exersare a pronunțării corecte a vocalelor și consoanelor.

Competența fonologică ține și de capacitatea de a percepe la auz și a reda în scris un text literar. În acest sens, această competență poate fi formată prin diverse tipuri de dictări realizate cu elevii din clasele primare: *dictări de cuvinte, dictări selective, dictări de control*.

Competența lexicală este o altă componentă, nu mai puțin importantă pentru elevii din clasele primare, care se formează prin lectura, perceperea, analiza și reproducerea diverselor texte literare/nonliterare. Această competență prevede cunoașterea unui număr de unități lexicale în corespundere cu treapta primară de învățămînt și utilizarea lor în comunicare. Pentru a forma *competența lexicală*, învățătorul claselor primare trebuie să aplice cele mai eficiente strategii didactice ce contribuie la *îmbogățirea, activizarea și nuanțarea vocabularului* elevilor din clasele primare.

Competența ortografică se formează principial în treapta primară. Această competență vizează scrierea corectă în corespundere cu normele ortografice în vigoare. Formarea *competenței ortografice* în clasele primare se realizează pe parcursul celor două etape: *etapa pregramaticală* ce include clasele I-II, cînd elevii nu cunosc conceptele gramaticale, însușind ortogramele în mod intuitiv și *etapa gramaticală* (clasele a III-a – a IV-a), cînd aceștia însușesc unele noțiuni elementare de gramatică.

Dat fiind faptul că formarea competenței ortografice este o activitate anevoioasă și plictisitoare pentru elevii din clasele primare, aceasta poate fi

dezvoltată prin aplicarea *exercițiilor ortografice reproductive* (copierile, transcrierile, autodictările) și *exerciții creatoare* (dictările creatoare, dictările libere, compunerile).

Competența ortoepică o completează pe cea *ortografică și fonologică* și prevede articularea corectă a cuvintelor. Învățătorul claselor primare trebuie să formeze la elevi o articulare corectă în corespundere cu normele limbii literare.

Pentru a forma această competență, învățătorul trebuie să realizeze mai multe discursuri orale, avînd drept scop respectarea normelor de rostire a cuvintelor în comunicarea orală a elevilor.

Considerăm că toate competențele lingvistice enumerate mai sus sînt importante, dar, în mod deosebit, ne interesează unele aspecte ce țin de formarea *competenței de comunicare gramaticală* prin studiul integrat al disciplinei Limba și literatura română.

În cele ce urmează ne propunem să constatăm care sînt problemele ce apar la formarea *competenței de comunicare gramaticală* în baza textului literar, care sînt dificultățile la identificarea conceptelor morfologice, ce greșeli frecvente comit elevii din clasele primare la utilizarea diverselor paradigme și cum însușesc modalitățile de combinare a părților de vorbire în procesul de comunicare.

Deoarece concepția disciplinei Limba și literatura română prevede studiul integrat al noțiunilor morfologie în baza textului literar/ nonliterar, considerăm că orice *concept morfologic* trebuie explicat și însușit, avînd în vedere legile actului de comunicare practic-funcțional. În acest sens, Ioan Șerdean susține că „materialul concret de la care se pornește în învățarea unei noțiuni gramaticale trebuie să fie textul” [4, p.270].

Curriculumul școlar clasele I-IV prevede predarea-învățarea-evaluarea următoarelor concepte morfologice: *substantivul, adjectivul, verbul, pronumele personale, pronumele de politețe și numeralul*.

Cunoașterea acestor concepte morfologice permite elevilor să utilizeze corect diverse forme gramaticale atît în comunicarea orală, cît și în cea scrisă. În clasele primare studierea acestor părți de vorbire nu trebuie să se reducă la memorarea definițiilor, dar este important ca elevii să le poată utiliza corect în comunicare.

Un aspect nu mai puțin important la predarea-învățarea-evaluarea conceptelor morfologice este respectarea principiului concentric și selectarea acelor texte literare, care conțin variate forme gramaticale.

Formarea *competenței gramaticale* la elevii din clasele primare prevede cunoașterea conceptelor morfologice și a modalităților de combinare a lor în procesul de comunicare. Pentru a stabili care părți de vorbire le asimilează mai

greu elevii din clasele primare, cu ce dificultăți se confruntă la identificarea lor, care sînt greșelile tipice comise de elevi la utilizarea acestor părți de vorbire în comunicare, am administrat un chestionar pe un eșantion de 20 de învățători practicieni. Chestionarul l-am realizat în următoarele instituții din municipiul Chișinău: Liceul Teoretic „Onisifor Ghibu”, Liceul Teoretic „Elena Alistar”, Liceul Teoretic „Columna”, Liceul Teoretic „Orizont”, Liceul Teoretic „M. Marinciuc”, Liceul Teoretic „Litterarum”, Școala primară nr. 83 „Grigore Vieru”.

La realizarea chestionarului au participat și cadre didactice din: Gimnaziul „Fundul Galben” din satul Fundul Galben, r-n Hîncești, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din or. Anenii Noi, Gimnaziul „Ion Creangă” din satul Teleșeu, r-n Orhei.

Rezultatele sondajului au arătat că la prima întrebare „Care sînt părțile de vorbire prevăzute de curriculumul școlar clasele I-IV?”, majoritatea respondenților au răspuns corect, întrucît 80% au enumerat cele cinci părți de vorbire prevăzute în conținuturile curriculare, iar 20% dintre aceștia au indicat doar patru, omițînd *numeralul* care se studiază doar în clasa a IV-a.

La întrebarea „Care părți de vorbire sînt mai greu de asimilat de către elevii din clasele primare? De ce?”, jumătate din cei chestionați (50%) consideră că elevii din clasele primare însușesc mai greu *verbul*, deoarece această parte de vorbire are o totalitate de forme gramaticale. 20% dintre respondenți au susținut că elevii din treapta primară asimilează mai greu verbele care exprimă *starea* sau *existența*, iar 30% dintre cei chestionați consideră că pentru elevii din clasele primare este dificil să însușească *adjectivul*, deoarece aceștia îl confundă cu *atributul*.

Următoarea întrebare a vizat problema ”Care sînt dificultățile întâmpinate de elevii din treapta primară la identificarea părților de vorbire?” Un procent semnificativ (60%) dintre respondenți au menționat că micii școlari se confruntă cu dificultăți la identificarea *adjectivelor*. Pentru elevii din clasa a III-a o problemă dificilă este identificarea *adjectivelor* din text, întrucît aceștia insistă să identifice aceste forme gramaticale prin întrebările: *care? ce fel de? cum este?*, dar la întrebările *care? ce fel?* răspunde *atributul*. Astfel, elevii confundă *adjectivul* cu *atributul*. O situație dificilă este și la identificarea *adjectivelor* ce îndeplinesc funcția sintactică de *nume predicativ*. Această dificultate poate fi exclusă prin explicarea elevilor că *adjectivul* însoțește un *substantiv*. Pentru a evita confuzia *adjectivelor* cu *atributul*, este necesar să le explicăm și să le demonstrăm elevilor că *adjectivele* arată *însușiri* ale *ființelor*, *lucrurilor* și *fenomenelor ale naturii*.

(40%) dintre respondenți au susținut că elevii întâmpină dificultăți la identificarea părților de vorbire când nu înțeleg sensul cuvintelor din textul literar analizat.

Următoarea întrebare se referă la cele mai frecvente greșeli comise de către elevii claselor primare la utilizarea diverselor forme gramaticale în comunicare. Jumătate dintre respondenți (50%) au menționat că cele mai frecvente greșeli sînt comise de elevi la realizarea acordului dintre *adjectiv* și *substantivul* determinat. 30% dintre respondenți au fost de părere că elevii din clasele primare comit greșeli la utilizarea formelor *verbale* la diferite timpuri, iar 20% dintre aceștia au menționat că elevii utilizează incorect formele *pronomelui*.

La întrebarea „Ce strategii eficiente utilizați la însușirea temeinică a conceptelor morfologice?”, răspunsurile au fost diferite, deoarece fiecare dintre respondenți au răspuns că aplică strategii diferite ca: *Algoritmizarea*, *Clusteringul*, *Diagrama Wenn*, *Diamantu*, *Cadranele*, *Asocieri libere*, *Gîndește perechi-prezintă*, *Cubul*, *Braistorming-ul etc.*, dar majoritatea respondenților (90%) au menționat că o metodă eficientă, care vizează formarea competenței de comunicare gramaticală și ajută la înlăturarea dificultăților în identificarea părților de vorbire, este *exercițiul*. 10% dintre respondenți au susținut că *jocul didactic* este o strategie eficientă în însușirea conceptelor morfologice. În acest sens, menționăm că, întrucît la însușirea noțiunilor morfologice gradul de abstractizare e mare, este nevoie de multă creativitate, ingeniozitate din partea învățătorului, în ceea ce privește selectarea și aplicarea unor strategii didactice care să înlesnească însușirea temeinică a părților de vorbire.

Considerăm că *exercițiul* este o strategie didactică eficientă, deoarece ea reprezintă calea prin care formăm competențe. *Exercițiile gramaticale* vizează formarea competenței de exprimare corectă. Eficiența exercițiilor se poate argumenta prin permanenta legătură dintre cunoștințele teoretice și aplicarea lor în practică și care ajută elevul să se exprime corect.

Ultima întrebare a fost „Considerați importantă formarea competenței de comunicare gramaticală prin studiul integrat al disciplinei Limba și literatura română? De ce?” Majoritatea respondenților (100%) au susținut că este extrem de importantă formarea *competenței gramaticale* la elevii din clasele primare prin studiul integrat al disciplinei Limba și literatura română. Textele literare în baza cărora se predau conceptele morfologice ajută elevii să vadă formele gramaticale în context și să le utilizeze corect sub aspect lingvistic în comunicare.

Astfel, constatăm că formarea competenței de comunicare gramaticală prin studiul integrat al disciplinei *Limba și literatura română* are un rol extrem de mare

în treapta primară, întrucât cunoașterea paradigmelor părților de vorbire, regulilor de modificare a cuvintelor în diverse contexte și regulilor de acord îl ajută pe elev să comunice corect sub aspect lingvistic. Cadrele didactice din domeniul învățămîntului primar vor reuși să formeze competențele de comunicare lingvistică la micii școlari, dacă vor cunoaște aspectele teoretice și metodologice privind predarea-învățarea-evaluarea conceptelor gramaticale, care se poate realiza doar în baza textului literar și dacă vor selecta, aplica acele strategii didactice care îl vor ajuta pe elev să utilizeze corect diverse forme gramaticale atât în comunicarea orală, cât și în cea scrisă.

Bibliografie

1. Cadrul 2003: cadrul european comun de referință pentru limbi:învățare, predare, evaluare; traducere din limba franceză de Gheorghe Moldovanu, Chișinău, 2003.
2. Cartaleanu, T., Didactica studiului integrat al limbii și literaturii române în gimnaziu, Chișinău, 2014.
3. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară, Chișinău, 2011.
4. Șerdean, I., Didactica limbii și literaturii române în învățămîntul primar, București, 2003.